

ZELFORGANISATIES

MAROKKAANSE VROUWEN

ongevraagd advies

n.a.v. het onderzoek "Marokkaanse Vrouwenorganisaties in
Nederland", een onderzoek naar het functioneren van de
Marokkaanse vrouwenorganisaties in Nederland

Utrecht, mei 1993

Inhoud

	Pagina
Voorwoord	2
Inleiding	3
Knelpunten en Aanbevelingen	4
1. Landelijk en lokaal beleid	4
2. Categorieaal beleid als onderdeel van integratiebeleid	4
3. Afstemming tussen activiteiten op wijnniveau en zelforganisaties	5
4. Te weinig financiële middelen	6
5. Het ontbreken van eerstelijnsondersteuning	6
6. Functie eisen	7
7. Gebrek aan geschikte en voor vrouwen toegankelijke accommodaties	8
8. Het ontbreken van een specifieke methodiek bij de uitvoerders	8
9. Tegenwerking vanuit de eigen gemeenschap	9
Tot slot	10

Voorwoord

In de contacten met de zelforganisaties van Marokkaanse vrouwen en meisjes was het ons opgevallen dat deze organisaties vele belemmeringen ervaren in hun functioneren. Deze constatering was voor het Samenwerkingsverband van Marokkanen en Tunesiërs (SMT) de aanleiding om aan de Wetenschapswinkel van de Vrije Universiteit te Amsterdam opdracht te geven tot het verrichten van een onderzoek naar het functioneren van de Marokkaanse vrouwen organisaties in Nederland. Het onderzoek is uitgevoerd door mevrouw Truus Bongenaar en is verschenen in maart 1992.

Naar aanleiding van het onderzoek heeft het SMT een ongevraagd advies uitgebracht. Hierin zijn aanbevelingen opgenomen ter verbetering van de positie waarin de organisaties van Marokkaanse vrouwen verkeren.

Het SMT is alle betrokkenen veel dank verschuldigd voor hun medewerking bij de totstandkoming van het onderzoek en van het ongevraagd advies.

In de eerste plaats danken wij mevrouw Truus Bongenaar voor het werk dat zij verricht heeft voor het onderzoek en voor haar bijdrage aan het ongevraagd advies.

Het SMT bedankt tevens alle zelforganisaties die bereid zijn geweest mee te werken aan het onderzoek.

Ook de leden van de SMT-vrouwencommissie zijn nauw betrokken geweest bij het onderzoek en bij de totstandkoming van het ongevraagd advies. Wij zijn ook hun speciale dank verschuldigd.

Het Bestuur van het SMT hoopt met dit ongevraagd advies en met het onderzoek een bijdrage te leveren aan de verbetering van de situatie waarin de zelforganisaties van Marokkaanse vrouwen verkeren. Naar onze mening vervullen deze organisaties een belangrijke rol bij de positieverbetering en de emancipatie van Marokkaanse vrouwen en meisjes in Nederland.

A. Lamnadi, voorzitter

Inleiding

Het SMT heeft een onderzoek laten verrichten naar het functioneren van de zelforganisaties van Marokkaanse vrouwen in Nederland. Het doel van het onderzoek was om vast te stellen welke oorzaken ten grondslag liggen aan het vaak moeizaam functioneren van de zelforganisaties van Marokkaanse vrouwen. Op basis van deze gegevens zijn enkele aanbevelingen geformuleerd die voorgelegd zullen worden aan de overheden op landelijk en lokaal niveau.

De zelforganisaties van Marokkaanse vrouwen leveren een bijdrage aan het doorbreken van het isolement, aan individuele vorming, identiteitsontwikkeling en eigen cultuurbeleving. De zelforganisaties ontplooiën uiteenlopende activiteiten op het gebied van belangbehartiging en beleidsbeïnvloeding. Deze activiteiten zijn voor vele Marokkaanse vrouwen een belangrijke steun in hun streven naar een zelfstandige en onafhankelijke bestaan in de Nederlandse samenleving.

Zoals uit het onderzoek blijkt verkeren de meeste zelforganisaties van Marokkaanse vrouwen nog in de opbouwfase. De slechte maatschappelijke positie waarin de Marokkaanse vrouwen en meisjes zich op verschillende terreinen bevinden, kan niet los gezien worden van het functioneren van de zelforganisaties. De vele maatschappelijke problemen, gecombineerd met de gebrekkige middelen, stellen de zelforganisaties voor een grote opgave.

Zowel voor de landelijke overheid als voor de lokale overheden is het van belang dat de participatie van de Marokkaanse vrouwen en meisjes bevorderd wordt. Investeren in de moeders van nu biedt ook garanties voor een betere positie voor de komende generaties. Het belang van het bestaan van deze zelforganisaties is tot nu toe ondergewaardeerd gebleven.

Wij hopen met dit advies het belang van de zelforganisaties van Marokkaanse vrouwen en de noodzaak van een structurele ondersteuning duidelijk te maken.

Knelpunten en Aanbevelingen

1. Landelijk en lokaal beleid

In het eindrapport van de Commissie Doelmatigheid Landelijke Minderhedenorganisaties¹ wordt opgemerkt dat het belang van zelforganisaties voor het ministerie van WVC onmiskenbaar afneemt. "Het is de Commissie niet gelukt een recente WVC-beleidsvisie met betrekking tot zelforganisaties te vinden." Op lokaal niveau is de situatie niet veel beter. Deze ontwikkeling spoort op geen enkele manier met het beleid van de Sociale Vernieuwing dat juist pleit voor een sterke participatie van betrokkenen.

De zelforganisaties van Marokkaanse vrouwen kunnen een belangrijke rol spelen zowel op lokaal als op landelijk niveau. De zelforganisaties kunnen o.a. een grote rol spelen bij het tot stand komen van allerlei projecten die zowel door de landelijke als de plaatselijke welzijnsinstellingen geïnitieerd worden. M.n. de Marokkaanse vrouwen hebben, gezien hun zwakke positie op allerlei terreinen, een sterke organisatie nodig die hun vertegenwoordigt en voor hun belangen opkomen.

Aanbeveling:

De landelijke overheid dient meer het belang van de zelforganisaties van Marokkaanse vrouwen en meisjes in te zien als middel tot positieverbetering van de Marokkaanse vrouwen. In de contacten met de lokale overheden heeft de overheid de mogelijkheid om bij de gemeenten het belang van zelforganisaties onder de aandacht te brengen, zodat meer middelen hiervoor beschikbaar gesteld worden.

2. Categorieaal beleid als onderdeel van integratiebeleid

In het onderzoek² is naarvoren gekomen dat de meeste Marokkaanse vrouwenorganisaties nog in opbouw zijn. Om deze reden is het emancipatieproces van Marokkaanse vrouwen en van Nederlandse vrouwen niet met elkaar te vergelijken. Ookal zijn de verschillen algemeen bekend, toch hanteren sommige gemeenten dezelfde criteria voor Marokkaanse als voor Nederlandse vrouwenorganisaties, b.v. bij het toekennen van subsidies. Hierbij baseren de gemeenten zich op de gedachte dat integratie geen verschillen tussen groepen toelaat.

---

¹Stenen voor een nieuw gebouw, advies van de Commissie Doelmatigheid Landelijke Minderhedenorganisaties, juli 1992.

²Truus Bongenaar, Marokkaanse vrouwenorganisaties in Nederland, Vrije Universiteit Amsterdam, maart 1992.

In veel gevallen is het echter nodig dat gemeenten een specifiek beleid voeren met betrekking tot Marokkaanse vrouwen. Dit specifiek of categoriaal beleid is juist een voorwaarde om te komen tot integratie.

Aanbeveling:

Het verdient aanbeveling om de gemeenten te stimuleren tot een integratiebeleid waarin aparte aandacht aan de positie van vrouwen en meisjes uit minderheidsgroepen wordt geschonken. Deze aparte aandacht dient tot uitdrukking te komen in het emancipatiebeleid van vrouwen en in de subsidievoorwaarden van de gemeenten.

3. Afstemming tussen activiteiten op wijkniveau en zelforganisaties

Vele gemeenten willen meer wijkgericht gaan werken. Deze ontwikkeling heeft consequenties voor de rol van de zelforganisaties.

Het SMT ondersteunt het wijkgericht werken. Voor Marokkaanse vrouwen kan dit werk een positieve bijdrage leveren, indien er ook daadwerkelijk faciliteiten geschapen worden ten behoeve van onze doelgroep. De welzijnsinstellingen op wijkniveau zouden zich moeten toeleggen op het meer toegankelijk maken van wijkvoorzieningen voor Marokkaanse vrouwen en meisjes. Op wijkniveau kan de eerste aanzet gegeven worden tot kadervorming.

Het wijkgerichte werken mag echter niet ten koste gaan van faciliteiten op stedelijk niveau.

Aanbeveling:

Op wijkniveau zouden projecten geïnitieerd moeten worden die meer toegankelijk zijn, zoals ontmoetings- en ontspanningsactiviteiten. M.n. bij vrouwen die geïsoleerd leven, is er veel behoefte aan contacten met andere vrouwen om in een vertrouwde omgeving over elkaars wel en wee te praten.

Het SMT stelt voor op wijkniveau wijkcontactvrouwen aan te stellen en ontmoetingsplaatsen te openen waar zowel voor moeders als kinderen activiteiten georganiseerd worden. De wijkcontactvrouwen kunnen door middel van huisbezoeken de vrouwen ertoe bewegen deel te nemen aan de activiteiten in de wijk.

Binnen deze wijkcontacthuizen kunnen de volgende activiteiten opgezet worden:

- Activiteiten die drempel verlagend zijn en het isolement van de vrouwen doorbreken, zoals ontmoetings- en ontspanningsactiviteiten.
- Activiteiten rondom cultuurbeleving en identiteitsontwikkeling.
- Activiteiten gericht op het stimuleren en vergroten van de interactie tussen moeder en kind.

Door deze activiteiten op wijkniveau ontstaat er ruimte voor andere taken voor zelforganisaties. Het is wenselijk dat de zelforganisaties een afgebakend takenpakket hebben, waarbij zij vooral aandacht besteed kan worden aan de volgende zaken:

- Belangenbehartiging
- Beleidsbeïnvloeding
- Voorlichting
- Ondersteuning en informatie verschaffen aan derden aangaande het Marokkaans vrouwenwerk op lokaal niveau.

4. Te weinig financiële middelen

De Marokkaanse vrouwen en meisjes zijn te onderscheiden in uiteenlopende groepen, zoals

- de eerste en tweede generatie
- vrouwen afkomstig uit stad en platteland
- vrouwen die wel en niet opgeleid zijn
- de oudere vrouwen, enz.

De behoefte van de ene groep hoeft niet dezelfde te zijn als die van de ander. In de praktijk vereist het een grote bekendheid en kennis van de doelgroep om goed aan te sluiten op de verschillende behoeften.

Bovendien is er geld nodig om een activiteitenaanbod te ontwikkelen dat aan die verschillende wensen en behoeften tegemoet komt. Door iedereen over één kam te scheren loop je het gevaar niemand te bereiken.

Aanbeveling:

De zelforganisaties dienen over financiële middelen te beschikken om een beleid te kunnen ontwikkelen dat op de uiteenlopende groepen is afgestemd.

Een dergelijke investering zal zowel de plaatselijke overheid als de plaatselijke instellingen ten goede komen, omdat de participatie van de Marokkaanse vrouwen en meisjes op den duur op allerlei terreinen bevorderd zal worden.

5. Het ontbreken van eerstelijnssteuning

Het ontbreken van eerstelijnssteuning ziet het SMT als één van de belangrijkste knelpunten.

Veel organisaties zijn helemaal aangewezen op vrijwilligsters die oorspronkelijk slechts van plan waren deel te nemen aan bepaalde activiteiten. Vervolgens wordt er van hen gevraagd om de activiteiten te organiseren. Voor menige vrijwilligster is dit een te zware belasting. Zelfs voor de meer geschoolde vrouwen kan het vrijwilligerswerk een overbelasting zijn, omdat er onbeperkt een beroep op hen gedaan wordt.

Door gebrek aan kennis en ervaring met het runnen van een organisatie blijven deze organisaties vaak steken in het sleutelen aan de interne opbouw van de organisatie. Een ander gevaar is dat na verloop van tijd de verworven kennis en ervaring verdwijnen.

Ook uit het onderzoek naar ondersteuningsbehoeftes onder buitenlandse vrouwengroeperingen van de provincie Utrecht³ blijkt dat door het ontbreken van beroepskrachten de vrouwen stimulans en inspiratie missen om de activiteiten op een hoger niveau te brengen.

Verder geeft dit onderzoek aan dat het aanstellen van een plaatselijke beroepskracht en de continuering van professionele ondersteuning noodzakelijk zijn, zolang de buitenlandse vrouwengroeperingen zich nog in de opbouwfase bevinden.

Het onderzoek dat in opdracht van het SMT is uitgevoerd, geeft aan dat in veel gevallen een organisatie slechts gedragen wordt door een paar kadervrouwen. Deze situatie maakt de organisaties erg kwetsbaar.

Aanbeveling:

Voor het goed functioneren van de zelforganisaties van Marokkaanse vrouwen dienen er op de eerste plaats eerstelijns medewerksters aangesteld te worden ter ondersteuning van het aanwezige kader en voor de uitvoering van de werkzaamheden.

6. Functie-eisen

Bij de eerstelijns ondersteuning is er veel behoefte aan medewerksters van Marokkaanse afkomst. Deze constatering wordt ook benadrukt in de eindrapportage van het VEM-project "Ondersteuning van eigen organisaties van vrouwen uit minderhedengroepen"⁴:

"Op grond van gevoerde gesprekken lijkt het van belang dat een emancipatie-medewerkster afkomstig is uit de doelgroep waarmee gewerkt wordt, of daar zo dicht mogelijk bij staat... De afstand tussen doelgroep en medewerkster mag in geen geval te groot zijn. Hoe groter de afstand, hoe groter de drempels zullen zijn die overwonnen moeten worden bij het werken met groepen."

Voor Marokkaanse vrouwen geldt deze aanbeveling des te meer. Het is een gegeven dat Marokkaanse vrouwen, m.n. de geïsoleerde vrouwen, moeilijk te bereiken zijn. Een belangrijke taak in het werken met Marokkaanse vrouwen en meisjes is het onderhou-

---

³C. Koperberg, Ondersteuning buitenlandse vrouwengroeperingen, Provincie Utrecht, oktober 1991.

⁴Emancipatiewerk met zwarte-en migrantenorganisaties in Nederland, Vrije Universiteit Amsterdam, maart 1992.

den van individuele contacten, o.a. door middel van huisbezoeken. Naar mate de eerstelijns medewerkster de taal spreekt en de culturele achtergrond van de Marokkaanse vrouwen kent, zal zij beter in staat zijn de Marokkaanse vrouwen bereiken.

Aanbeveling:

Een eerstelijns medewerkster die aangesteld wordt ten behoeve van het Marokkaans vrouwenwerk, dient mede aan de volgende eisen te voldoen:

- Arabisch en Berbers sprekend zijn
- Afkomstig zijn uit de doelgroep
- Inzicht hebben in de positie van de doelgroep.

7. Gebrek aan geschikte en voor vrouwen toegankelijke accommodaties

De zelforganisaties hebben in vele gevallen niet de beschikking over een geschikte en voor de vrouwen toegankelijke accommodatie. Dat kan voor vele vrouwen een belemmering vormen om deel te nemen aan de activiteiten die er binnen deze zelforganisaties plaatsvinden. Dit probleem speelt ook voor het wijkgericht werken. Wanneer een wijkwelzijnsinstelling niet over een geschikte ruimte beschikt, kunnen de werkers ervan verzekerd zijn dat zij een deel van de Marokkaanse vrouwen en meisjes niet zullen bereiken.

Hier en daar, met name in grote steden, zijn goede oplossingen voor dit probleem gevonden: de zgn. vrouwenpandjes.

Aanbeveling

De gemeenten dienen de vrouwenorganisaties een accommodatie aan te bieden waar de vrouwen zich veilig en welkom voelen en waar zij ongehinderd hun activiteiten kunnen ontplooien.

8. Het ontbreken van een specifieke methodiek bij de uitvoerders

Het ontbreekt de medewerksters binnen de zelforganisaties van Marokkaanse vrouwen aan specifieke methodiek. Om deze reden zijn zij genooddaakt om steeds zelf het wiel uit te vinden. Tevens valt het ons op dat er binnen de opleidingen voor het sociaal cultureel werk, in de vrouwenleerroutes en in de interculturele leerroutes, geen of te weinig aandacht besteed wordt aan het werken met migrantenvrouwen/Marokkaanse vrouwen.

De deskundigheid omtrent het werken met Marokkaanse vrouwen en meisjes die in de loop der jaren is ontwikkeld, gaat vaak verloren omdat de werkervaring niet systematisch wordt vastgelegd door professionele mensen.

Ook door het grote verloop van vrijwilligsters en medewerkers is er onvoldoende structuur in dit werk aangebracht.

Aanbeveling

Het is meer dan gewenst dat de instellingen die methodiek-ontwikkeling tot taak hebben, hun aandacht richten op onze groep. Wij denken hierbij aan de volgende organisaties:

- De regionale centra buitenlanders
- Het Nederlands Centrum Buitenlanders
- Het Landelijke Steunpunt Buitenlandse Vrouwen Centra.

Verder kan ook het in voorbereiding zijnde project Emancipatie Ondersteuning een bijdrage hieraan leveren.

9. Tegenwerking vanuit de eigen gemeenschap

De zelforganisaties van Marokkaanse vrouwen krijgen in het algemeen geen ondersteuning van de algemene zelforganisaties van Marokkanen en zeker niet van de moskee-organisaties. Dat blijkt ook uit het onderzoek die in opdracht van het SMT over de Marokkaanse vrouwenorganisaties in Nederland is uitgevoerd.

Door verschillende geïnterviewde vrouwen zijn over de moskee-organisaties klachten naar voren gebracht.

Citaat "De interpretatie van de Koran door de imam is niet op emancipatie van de vrouw gericht. In veel gevallen geeft de imam in de moskee de mannen te verstaan dat hun vrouwen thuis moeten blijven."

"De sociale controle binnen de gemeenschap speelt eveneens een belangrijke rol. Als een man zijn vrouw toestemming geeft om een cursus te volgen, wordt hij vaak door andere mannen van de gemeenschap terecht gewezen. Deze problemen zijn volgens de respondenten binnen Marokkaanse gemeenschap vrij algemeen."

Aanbeveling

Het SMT ziet het als zijn taak om in de eigen gemeenschap de discussie over de rol van de vrouw in de samenleving te blijven voeren. Deze kwestie zal regelmatig ingebracht worden in de contacten met de aangesloten organisaties en tijdens regionale bijeenkomsten.

Ook de Marokkaanse radio- en TV-programma's kunnen bestaande weerstanden ten aanzien de emanicipatie van vrouwen ter discussie stellen. Deze radio- en TV-programma's hebben een groot bereik onder Marokkanen. Onderwerpen over vrouwenemancipatie en de rol van de vrouw in de samenleving zouden in deze programma's aandacht moeten krijgen. Op die manier zullen velen aan het denken worden gezet over onderwerpen aangaande de positie van vrouwen en meisjes in Nederland.

Het SMT doet tevens de aanbeveling om imams in Nederland een opleiding maatschappelijke vorming te laten volgen, waarin aandacht besteed wordt aan de positie van de vrouw.

Tot slot

De positie van de Marokkaanse vrouwen en meisjes in Nederland is meer dan slecht te noemen. Op diverse terreinen vertonen zij achterstand ten opzichte van Nederlandse vrouwen en ook binnen de groep migrantenvrouwen zijn de Marokkaanse vrouwen en meisjes degenen die achterblijven.

Deze feiten vragen om specifieke aandacht voor deze groep die leidt tot een snelle positieverbetering en zelfstandigheid van Marokkaanse vrouwen en meisjes.

Zonder een helpende hand van de kant van de overheid zal de emancipatie van deze groep in de Nederlandse samenleving lang op zich laten wachten.

Ten slotte willen wij afsluiten met de woorden uit de inleiding: Investeren in de moeders van nu biedt goede garanties voor een betere positie voor de komende generaties.